

Na de pauze:

Dank voor die stormvloed van woorden die over ons neergedaald is en die even ook moet indalen om door te laten dringen. We gaan daarvoor nu naar het voorportaal ...

U hebt heel veel gehoord en wellicht zijn er ook dingen die vragen hebben opgeroepen. Wie?

Dieper ingaan op 9/11, dat het beter is te wachten om te handelen zoals u zei, wat bedoelt u daarmee?

Ik heb gezegd dat in ieder geval voor mij na 9/11 en een hoogtepunt van ons conflict daarover : Wat moeten we nou doen en hoe zorgen we dat ..., eh, hoe verhouden wij ons tot dit soort incidenten? Dat wat mij betreft de bijdrage van de kerk aan dit soort situaties is niet zo zeer er nog weer een eigen standpunt naast leggen maar een plek te zijn waarin wij op een goede manier dit soort vragen uit handen kunnen geven. In de zin van: we weten niet hoe het verder moet. En omdat wij weten, de kerk zou moeten weten dat als wij het niet meer weten dat dat nog niet het einde is. Wat de seculiere cultuur denkt is: als er een probleem is en wij hebben zelf de oplossing niet dan zal er geen oplossing komen. Nou, de kerk weet, in analogie met het verhaal van de wonderbare broodvermenigvuldiging: óók als je met lege handen staat, kunnen die handen soms gevuld worden. Maar daarmee moet je wel eerst toegeven dat je met lege handen staat. En hetzelfde geldt nu wat mij betreft in de afgelopen twee weken: allemaal roepen Je suis Charlie dat gaat ons niet helpen. Omdat het niet waar is op het ene niveau, en omdat het op een ander niveau misschien wel God zij dank niet waar is. Stel je toch voor dat wij allemaal van die treiteraars waren die probeerden te laten zien hoe slecht de andere partij wel was. Er zit een heel ingewikkeld punt aan dat tijdschrift en aan die manier, hetzelfde als met Theo van Gogh. Natuurlijk hadden die mensen niet vermoord moeten worden, maar dat maakt ze geen heiligen. Het punt is dat de kerk zou moeten weten dat ze niet samenvalt met dit soort standpunten. Zij kan toelaten dat : ja, het is zo ongelofelijk ingewikkeld en onmogelijk en misschien weten we dat. Dat kan ze toelaten. Misschien is dat wel een veel grotere bijdrage dan dat we het volgende stapje vooruit weten te zetten of weer een standpunt ernaast leggen. De kerk moet geen Pauw en Witteman worden. We moeten niet op déze manier met elkaar gaan praten. Niet weer een standpunt. Dat is wat mij betreft tamelijk principieel ook wat voor plaats de kerk is. De kerk is de plaats waar wij niet zelf voortdurend aan het woord hoeven zijn. Een beetje gek als ik dit zeg want ik ben het natuurlijk wel. Deze vormen van paradox horen er ook bij. Maar dat is wat ik bedoel: stilstaan en nog eens een keer goed kijken, misschien is er wel iets wat we over het hoofd hebben gezien. Misschien begrijpen we wel echt iets niet. Er zou iets met die jongens aan de hand kunnen zijn wat we werkelijk niet weten. Er zou iets in de wereld aan de hand kunnen zijn waar we niet van weten wat het is. In plaats van met onze beperkte oplossingen meteen aan het werk gaan. Wil overigens niet zeggen dat de regering niks moet doen. Wij hoeven niet met zijn 17.000den naar Amsterdam te reizen om allemaal nog een keer te zeggen hoe erg het wel is, dat weten we wel. Nadenken, zien wat er aan de hand is. Plaats zijn om sprakeloos en oplossingsloos te zijn. Daar is de kerk voor volgens mij.

Professor, u vertelde ons dat onze God is een God van de wereld en niet van de kerk. Zijn we dan met zijn allen niet verkeerd bezig dat we Joden, Moslims, katholieken en protestanten hebben. Laten we de zaak bij mekaar gooien en met zijn allen voor die ene God wat gaan doen?

Ja, lachend, ik snap de vraag wel. Het is het verwisselen van het einde en het begin, zou ik zeggen. Uiteindelijk, volgens het boek Openbaring, is er uiteindelijk geen tempel meer in de stad en geen gescheiden godsdiensten en is God het licht wat over ons schijnt. Maar dat is het einde, dat is niet het begin. Het Christendom heeft op dit punt, het is een beetje een abstract verhaal, ik zal het niet te lang maken. Het Christendom heeft twee dingen tegelijk die voor ons moeilijk te combineren zijn. Het ene is: wij zijn voor iedereen en iedereen hoort erbij en doet mee. Er zijn geen uitgesloten groepen. Ja, ik bedoel de vraag of de God van de Moslims dezelfde God is als de onze, vind ik een belachelijke vraag, want natuurlijk: er is er maar één. Uiteraard. Dat is de ene helft van de vraag. Maar de andere helft van het Christelijke punt is dat het Christendom vanouds ook, en ik zeg dan altijd, ook een polemische religie is. Maar God is niet hier en wel daar. Wel op het kruis en niet bij degenen die hem aan het kruis geslagen hebben. Die spanning, dus aan de ene kant tamelijk specifiek en tegelijkertijd universeel, die spanning is de spanning van het Christendom. Als je nu onmiddellijk gaat zeggen: ja weet je wat, als we nou allemaal een beetje water bij de wijn doen dan komen we allemaal bij een soort gemiddelde uit, dan verdwijnt dat aspect er helemaal uit en dat kan niet. Want God is de God die voor de armen opkomt, bijvoorbeeld. En is de God die mensen uit de dood laat verrijzen, wat wij allemaal nog wel als een soort horizon kunnen kennen. Dus dat polemische hoort erbij. En daar moet tegelijkertijd, en dat is natuurlijk het blijvende probleem, wij moeten tegelijkertijd laten merken dat wat de ander zegt en doet ook er voor ons toe doet. Dus, wij kunnen niet zomaar van de Islam worden. En we kunnen ook niet zomaar zeggen: het is allemaal toch wel ongeveer hetzelfde. Want sommige dingen zijn niet eens ongeveer, zijn totaal niet hetzelfde. Tegelijkertijd moeten we wel weten dat ook daar echte mensen in zitten, mensen van goede wil, mensen die God kennen op hun manier enz. Dit, deze weg, dat is wat we proberen als het goed is met interreligieuze dialoog en gezamenlijk optrekken te doen. Daarom is dat van belang. Maar zomaar zeggen: nou, alle scheidingen doen er niet toe. Dan maak je je het te plat, te waterig, en te veel alles wat belangrijk is haal je weg. Nog eens meer in een oneliner: wij horen bij elkaar, ook in het algemeen, ook door de dingen waar we ruzie over maken. Niet door elkaar voortdurend maar uit te schelden maar waar we soms ook echt onenigheid over hebben. En als we nou proberen die ruzie te snel weg te doen en aan de kant van de consensus te komen dan slaan we al die dingen die voor ons blijkbaar zo belangrijk zijn dat we er ruzie over willen maken slaan we over. Dat kan niet. We moeten op de een of andere manier in onze onenigheid met elkaar verder, en niet die onenigheid wegduwen. Hetzelfde geldt voor de oecumene ook. Verschil tussen de kerken gaat soms over echte dingen. We kunnen niet zomaar zeggen: ze doen er niet toe. Maar we moeten wel proberen samen dan toch nog verder te gaan.

Makkelijker kan ik het niet maken, wel leuker. Kan ik niks aan doen, heb ik niet verzonnen, is Zijn schuld. Lachend. Ik zeg dit als grapje maar meen het toch ook serieus: wij staan ook met een opdracht die we niet zelf verzinnen. Een aantal dingen hebben wij hoog te houden. Niet omdat ik dat leuk vind, maar omdat dat tot op zekere hoogte moet. Abstract. Dat is ons opgedragen. En dat is lang niet altijd gemakkelijk. Dat klopt ook wel.

Ik heb hier een folder van jou in de hand van ik denk voor een heleboel leken ... ik zie hier bevrijdingstheologie, zwarte theologie en feministische theologie. Ik heb daar weinig van gehoord maar ik vind het eigenlijk heel boeiend wat hier staat. Kun je die drie dingen in het kort vertellen? Veel gelach.

Laat ik het zo zeggen: het antwoord is nee, maar ik zal uitleggen waarom en dan doe ik het toch een beetje. Wat ik geprobeerd heb nu te laten zien heeft wel degelijk iets met die vormen van theologie te maken. Kortgezegd komt dat erop neer dat God niet buiten onze geschiedenis staat maar tamelijk dicht bij wat mensen meemaken en ook waar mensen strijd om voeren. Als ik iets van de bevrijdingstheologie in brede zin geleerd heb is het dit. Het gaat om de punten waar het echt toe doet, waar de echte vragen zijn. Waar we ook niet zomaar weten hoe we vooruit moeten komen. En dat is natuurlijk in sommige situaties letterlijk zo, in sommige situaties zelfs bijna zo zeer letterlijk dat je er gek van wordt. Er waren situaties waar mensen opkomen voor de menselijke waardigheid en daarom dood gemaakt worden. En toen was het ook voor de bevrijdingstheologie halverwege de jaren tachtig een vraag: moeten wij nou doorgaan met protesteren, want we krijgen er alleen maar meer doden bij. Is dat nou wat we moeten doen of moeten we er toch mee ophouden? Hoe moet dat nou precies? Wat ik ervan geleerd heb, of misschien wat ik al had om me daarmee bezig te houden is deze: we moeten niet de gemakkelijkste weg zoeken, we moeten deze plekken zoeken. De plekken waar het erop aan komt, waar het ertoe doet, waar de echte vragen liggen. Waar het ook over mensen gaat om dood en leven, hoe gaat dat nou verder, kunnen we enz. En die plekken, dat is mijn stelling, die zijn er altijd. Een van de problemen met onze cultuur is dat wij weggeduwd hebben dat die plekken er zijn. We doen net alsof onze samenleving zo ongeveer geregeld is, en ja dan heb je ook af en toe nog wel een probleem. Zo is het helemaal niet. Als je van een heel andere kant kijkt dan zie je de samenleving heel anders in elkaar zitten. Met iemand die met asielzoekers werkt vraagt, die asielzoekers kent van binnen uit, dan weet je dat onze samenleving helemaal niet de gastvrije samenleving is die ze zegt te zijn. Dus het gaat erom dat juist daarom zichtbaar wordt dat je ook een ander perspectief moet innen. Daarom heb ik moeite met dat idee van zien, oordelen, handelen. Alsof je kunt zien vanuit een soort neutrale plaats. Je bent ergens. Je moet misschien ook wel ergens zijn en vanuit die plaats kun je kijken. Wat wij moeten leren in zekere zin, en ook dat heb ik van de bevrijdingstheologie geleerd, is niet zo zeer dat wij de bijbel toepassen op onze situatie maar dat we zo in het leven staan als de bijbelse teksten ons in het leven laten staan. Zo moeten we kijken. Zo moeten we staan met die mensen moeten we ons associëren enz. Het gaat er dus niet om noch om een waarheid van daar naar hier te brengen noch om een engagement van de bijbel naar de wereld te brengen. Maar het gaat erom dat de manier waarop de bijbel laat zien dat de wereld in elkaar zit en hoe mensen daarin staan, op die manier moeten wij het ook doen. We moeten dus leren op welke manier we in de wereld moeten staan. Ons geluk is nu op een bepaalde manier dat ook onze paus dat nu zegt, die zegt dit soort dingen. We moeten niet proberen de armen alleen maar te helpen, we moeten van ze leren hoe we in het leven moeten staan. Dit is denk ik het punt waar de kerk nu is. Dat geeft dus ook mogelijkheden. Dit is kort de bevrijdingstheologie en wat daarvan ook in het verhaal zat. Ik denk dat het hier maar eens bij moet blijven. Kom een keer college lopen.

Professor, hoe denkt u dan over het missioneringswerk? Want daar brengen wij toch ook bepaalde waarheden over aan een cultuur die totaal niet de onze is.

Ja maar, dit is nu zo'n voorbeeld waarin het heel veel uitmaakt hoe je ernaar kijkt. Elke missionaris die terugkomt die zal u vertellen dat hij misschien ooit weggegaan is met de gedachte om iets te brengen, maar hij heeft er iets gekregen. Deze ontdekking is fundamenteel. Dus het gaat er niet om dat wij er niet naar toe... natuurlijk moeten wij naar de andere kant van de wereld, daar wonen nl. ook mensen, die maken ook dingen mee en die zijn ook voor ons van belang. Het punt is dat wij op het moment dat we daar zijn alleen maar zeggen: maar jullie weten iets niet wat wij wel weten, nou storten we dat over jullie uit en je gaat net zo lang oefenen tot je zegt wat ik ook zeg. Dat is natuurlijk geen missionering. Dat is simpelweg indoctrinatie. We moeten onszelf niet pesten met een karikatuur van wat de missie in feite geweest is, want dit was de missie in feit niet. De missie was in feite wel degelijk: blootstaan aan lokale culturen en echte problemen van mensen, hoe moet het verder, welke scholen bouwen we, welke kerken bouwen we, hoe dienen wij hier God? En daar heeft de missionaris net zoveel van geleerd als degene aan wie hij het dacht te leren. Ik zou nog wel een stap verder willen gaan: het feit dat er missionarissen waren, zoveel in Nederland, Nederland was een van de grote leveranciers van missionarissen, heeft heel veel betekend voor de relatie van Nederland met de rest van de wereld. Iedereen in katholiek Nederland had wel een oom die in een dorp in Afrika zat. Ik bedoel: dat is een vorm van nabijheid, dat hebben wij tegenwoordig niet meer. Daarom hebben wij tegenwoordig geen verstand meer van Afrika omdat onze mensen er niet meer zitten. En die kant van de missie, dus de missie die maakt dat het ook van ons is, dat het ook onze wereld is, dat deze wereld ook iets met ons te maken heeft, ik zou het graag terug willen. Maar natuurlijk, die karikatuur van de missie deugt niet, dat is absoluut duidelijk. Zo was het ook helemaal niet. Dat is niet zoals het gegaan is. Er is aan beide kanten iets geleerd, we hebben een wereld met zijn allen opgebouwd. Natuurlijk met vallen en opstaan. Natuurlijk zijn er ook fouten gemaakt. Dat is allemaal ook waar. Waar niet. We hoeven niet volmaakt te zijn. Christus heeft de kerk niet gesticht om volmaakt te zijn, want dan had Hij het beter maar niet kunnen doen. Dat wordt het toch niet. Hij heeft de kerk gesticht om mensen te hebben met wie wij het verder kunnen doen, uitproberen, te maken of niet te maken, te mislukken en weer hersteld te worden, opgericht. En dat is het ook wel een beetje. Nou ja, zoiets....

Ok, en nou komen die missionarissen terug en in hoeverre heeft de kerk dan rekening gehouden met hun veranderde zienswereld?

Ja, zo massief is die vraag heel moeilijk te beantwoorden. Omdat, ja, die kerk, wat is dat? Dat is voor een deel de gemeenschappen waar ze naar terugkeerden, hun congregaties of hun bisdommen in sommige gevallen, en de parochie waar ze terechtkomen of –kwamen. Ik ken nogal wat missionarissen en ex-missionarissen, al die verhalen zijn particulier. Sommigen vinden het verschrikkelijk om hier te zijn, en dat is niet omdat die kerk het verschrikkelijk gemaakt heeft. Zij kunnen niet omgaan met onze seculiere cultuur die het allemaal niks meer kan schelen, voor hun gevoel. We doen ook iets met levens als levens ergens in geïnvesteerd worden en ze komen dan weer terug. Dus ik vind deze vraag heel moeilijk te beantwoorden. Ik denk wel dat je meer in het algemeen naar de kerkgeschiedenis, sowieso naar de geschiedenis moet kijken, en dan moet je voor twee dingen uitkijken. Van de ene kant moet je natuurlijk niet alleen de ideologische geschiedenis, het was een mooi verhaal enz. Maar wat je ook niet moet doen is het weer omkeren en dan bij wijze van spreken net zo goed een karikatuur alleen naar de zwarte kant kijken. Nee, het is wat het is. Er zat van alles aan rotzooi tussen, en er zat van alles aan mooie dingen tussen. En soms heel dicht bij

elkaar, ook dat nog eens een keer. Want wat voor de een hielp was voor de ander verschrikkelijk. Wij moeten leren op dit punt weer in een dubbelzinnige geschiedenis te leven. Onze geschiedenis is geen heldere geschiedenis waarin we weten wat goed is en wat kwaad in die zin dat we het simpelweg van elkaar kunnen scheiden. Wat mij betreft is de parabel van dat pas aan het einde scheiden van het onkruid en de tarwe een heel belangrijke parabel. We weten niet waar de scheiding is. Als we dat nou iets meer zouden begrijpen, ook op het moment dat we wel denken dat we het weten: deze mensen deugen in ieder geval niet, dat zou ons wel verschrikkelijk helpen denk ik. Dus: oordeel opschorten. Nieuw geduld, het is niet aan ons om te zeggen of iets waar is of niet, of het goed is of niet. Uiteindelijk zal het goede ons dragen en hoeven wij het goede niet te dragen. Maar ja, dat is niet altijd simpel, dat weet ik ook wel. En ik doe het ook lang niet altijd. En ik snap ook wel wat het probleem is, maar toch zit daar ergens het punt. We kunnen ook retrospectief onze geschiedenis niet schoonmaken. En er is in Nederland een tendens om dat wel te willen. We willen niet meer weten, eerst wilden we niet weten wat we in de slavenhandel deden, en nu moeten we allemaal zeggen hoe erg dat was. Maar wat hebben we daar nou aan. Natuurlijk was het erg, maar het is wel onze geschiedenis. En het ingewikkelde is dat het mensen waren die op een bepaalde manier deugden en toch zo'n verschrikkelijke dingen deden. Daar moeten we begrip voor hebben. We zouden misschien ook iets beter moeten begrijpen dat wij waarschijnlijk niet zo heel veel anders zijn, alleen weten wij niet wat voor verschrikkelijke dingen wij doen. Nou, en dan zijn we terug bij dat hele, wat mij betreft iets te veel weggemoffelde kant van het Christendom, nl. dat wij ook vergeving nodig hebben en dat wij niet al zo goed zijn als we zijn, nee we zijn niet waardig, en toch mogen we meedoen. Dat is de kerk. De kerk is de plaats waar mensen zitten die het niet kunnen en het toch doen. Dat is het punt. En dat is een heel raar punt maar het is wel zo. Op het moment dat wij denken dat we het kunnen is het weg. En daar zit wat mij betreft aan beide kanten van de scheiding tussen progressief en conservatief de grote dreiging dat we wel denken het te kunnen, maar we kunnen het niet. Toch doen we het, en we moeten het doen en we doen het. Op een bepaalde manier lukt het ook. Goed. Daar mogen we dan ook dankbaar voor zijn. Want we hebben het niet zelf gedaan.

U hebt gesproken, zo begon u ook, over de kerk die een beetje aan het instorten was en waar je in eerste instantie ook niks meer in hoeft te doen misschien. Misschien moet je er iets van leren dat het aan het instorten is. Maar wat mij eigenlijk bezig houdt, is de vraag die vroeger ook in de katechismus gesteld werd, is de vraag: waartoe zijn wij op aarde. Je kunt praten over de kerk en over de wereld en hoe die mekaar kunnen beïnvloeden, maar voor mij is eigenlijk nog belangrijker: je kunt praten over wat is de betekenis van een dier op aarde, of van een bloem. Maar wat is in uw visie de betekenis van de mens op aarde. Zit daar nog een hoger doel in, of zit daar alleen maar in dat de mens bedoeld is om te eten en te drinken en te genieten?

Ja, ik zou het zelf nooit in dit alternatief formuleren. Mensen hebben geen doel. Mensen zijn het doel. De oude klassieke leer, ook de leer van het katholieke sociaal denken: mensen zijn het doel van de samenleving. Dat is een heel belangrijk uitgangspunt. De samenleving is dus niet het doel van ons. Wij moeten niet bijdragen aan de samenleving, de samenleving moet uiteindelijk aan onze bloei bijdragen. Daarvoor moeten wij natuurlijk wel een samenleving stichten die aan onze bloei kan bijdragen. Maar wij zijn uiteindelijk begin en einde van de samenleving. Dus we dienen geen doel, tenzij je dat doel heel analoog opvat. We zijn er uiteindelijk om God's eer hoog te houden maar God's eer is de levende mens, zegt de traditie al dus ja in zoverre, maar niet als doel. Dat is belangrijk

omdat dat hele idee van doel – middel een van de grote problemen is. Op het moment dat je de wereld beschouwt dat elk onderdeel van je bestaan een middel is om iets anders te bereiken maak je het instrumenteel en geef je het zijn eigen waarde niet meer. Stel je nou voor dat je denkt: ja maar, wat vroeger ook wel gezegd werd, de mensen zijn getrouwd om kinderen te krijgen. Ja, dat is een soort raar idee over het huwelijk, zal ik maar zeggen. Of, het is zelfs misschien om de begeerte te bevredigen. Dat is nog een raarder idee over het huwelijk. Dus dan is het net alsof dat huwelijk zelf niks is. Het is dus ergens anders voor. Nou, als je nou heel breed naar onze cultuur kijkt, zou het wel zo kunnen zijn dat wij heel erg sterk in doelen en middelen zijn gaan denken. Maar dat doel is steeds verder weg en we doen dus alleen nog maar aan middelen. Als je tegenwoordig aan mensen vraagt waarom ze naar de kerk gaan, dan gaan ze uitleggen waar het goed voor is. Dat vind ik een heel rare uitleg, dat vind ik nergens goed voor. Natuurlijk is het nergens goed voor. Het dient nergens voor. Natuurlijk dient het nergens voor, ook niet om geïnspireerd te zijn. Dat kan je soms in de kerk, soms eerlijk gezegd beter ergens anders. Maar daar is de kerk niet voor. De kerk is er voor omdat ze in zichzelf iets doet wat belangrijk is, nl. dat wij God prijzen. Ja, kun je zeggen, ik kan best zonder. Nou, dat is ook goed. Maar ik denk dat dat het doel van de kerk is. De kerk is er niet voor iets anders dan wat ze doet. Maar God prijzen heeft iets te maken met hoe mensen leven. En in zoverre slaat het terug op ons bestaan. Maar de kerk dient er niet voor om mensen het vervolgens in te rammen zal ik maar zeggen dat ze iets bepaalds moeten doen. Dat is ook nergens voor nodig want dat weten mensen vaak zelf heel goed. Mensen weten wat goed voor ze is. Dat hoeven ze niet van de kerk te leren. De kerk is een plaats waar wij laten zien wat het eigenlijk waard is dat ook als het nergens toe leidt, ja ik heb wel goed voor hem gezorgd maar hij is toch dood gegaan, of ja ik heb mijn best gedaan maar ik had toch niet genoeg, of in het geval wat ik eerder vertelde: ik wilde eigenlijk wel die asielzoekers toelaten maar ik heb het niet gedaan, dat we weten wat dat betekent en dat we dat weer een plaats in ons leven geven. Het is geen functie in de gewone zin, maar dat is wat er in de kerk gebeurt. De kerk is er om dit soort dingen te doen. En daarom kun je dus ook nooit het bestaan van de kerk in andere termen dan haar religieuze taak rechtvaardigen. De kerk is er omdat God er is. En op een bepaalde manier een beetje plat gezegd klassiek: omdat Christus de kerk gewild heeft. Dat kun je uitpakken, dat antwoord, maar het wordt er nooit een antwoord voor van ja, maar daar dient ze dus voor. Nee, ze is er simpelweg omdat ze er moet zijn. De eredienst is er omdat ze goed is. Zoals een relatie bestaat, niet omdat ze iets oplevert maar omdat ze goed is. Je houdt van je vrouw of van je man omdat dat goed is. En niet omdat het iets dient, niet omdat het beter is omdat het leuker is om met zijn tweeën te zijn dan alleen. Dat kan allemaal ook wel waar zijn, maar als het daarom gaat dan is het niks. Dan dient het ergens toe. Dat zelfde geldt ook voor de religieusiteit. Ze is niet ergens voor, ze is zichzelf. Daarom begin ik dus ook gewoon simpelweg: de kerk is er omdat God er is. Als het dat niet is, dan kunnen we wel ophouden. Als het evangelie niet meer hoeft worden uitgelegd omdat het ook maar een boek is, dan is het voorbij. Ik denk dat dat niet zo is. Dat we bij elkaar komen omdat er dingen in staan die we toch moeten weten, ook al begrijpen we ze niet. En dat we elke keer er weer naar terug moeten omdat het ons nieuwe dingen vertelt. Ik weet niet waar dat voor dient. Alleen, ik denk dat dat goed is. Dat ik op die manier een relatie onderhoud, die van belang is. Meer is er niet. Daar is ze voor. En wij kunnen dus laten zien dat datzelfde, die relatie met God ook voor de rest van de wereld geldt, en dat het dus goed is die relatie een plaats te geven. Als je het benoemt, als je er een woorden en vormen aan geeft dan is het iets. Dan doet het iets. Maar de liturgie heeft geen functie in de zin van dat ze je toerust om iets anders te zijn. Je bent in de liturgie omdat de liturgie goed is. Daar vier je, en dat is op een bepaalde manier het doel van je leven.

Zou het kunnen zijn dat de ...??

Jawel, maar je zou net zo goed het omgekeerde kunnen zeggen. Je wordt door de samenleving toegerust om in de liturgie te staan. Mijn punt is niet dat die samenleving niet belangrijk is maar dat de liturgie er niet is om in de samenleving te werken. Het is net zo goed omgekeerd. Het werk in de samenleving dient ervoor om in de liturgie omhoog gehouden te worden. Het is dus niet: het ene is het doel, het andere is het middel.

Er wordt overal op bezuinigd. Het lijkt mij toch dat de kerk daar een behoorlijke taak in gaat krijgen. Omdat hiaat op te vangen. Dan vind ik niet meer dat er nog meer geduld toegepast moet worden, dat er nog meer gewacht moet worden. Want als ik zie hoeveel daklozen er zijn, hoeveel mensen er op straat leven, dan kan zo'n gebouw wat ik hier heb gezien, wat eigenlijk helemaal kapot is, kan toch opnieuw voorzien worden om daar vluchtelingen in op te vangen. Als ik u hoor spreken dan mis ik dat.

Het gaat over onmiddellijk doen wat onmiddellijk gedaan moet worden. Je kunt niet tegen iemand zeggen als ie honger heeft: honger is niet het belangrijkste in de wereld. Dat is onzin. Dat is misschien zo als je geen honger hebt, maar op het moment dat je honger hebt is honger wel het belangrijkste in de wereld. Maar het gaat erom als wij aan onszelf uitleggen waarom we zondags of met enige regelmaat bij elkaar komen, dan is het niet omdat we dan beter die ander kunnen helpen. Dan kunnen we beter een cursus doen hoe wij asielzoekers kunnen helpen. Daar dient het niet voor. Het is geen doel – middel relatie.

Maar waarom geeft de katholieke kerken dan opleiding zoals de Cairos-opleiding?

Omdat je sommige dingen die je moet doen wel beter moet doen. Een ander voorbeeld: goed eten met elkaar is een eigen doel. Dus je gaat bij elkaar zitten om goed te eten en dan is het eten goed en het gezelschap goed. Dat dient nergens voor maar dat is op dat moment goed. Maar natuurlijk kun je als kok een opleiding volgen om beter eten te koken, dat is helemaal niet met elkaar in strijd. Het punt is: natuurlijk, als u op dat moment voor de asielzoekers gaat zorgen dan moet u goed toegerust worden om goed met de asielzoekers om te gaan. Maar het punt is dat dat niet het doel van het geloof is. Het doel van het geloof is net zo goed het omgekeerde nl. dat wij ook die asielzoeker weer terugbrengen en zien voor wat hij werkelijk waard is nl. een echt mens. En dat valt niet samen met de hulp die je aan hem geeft, want er is een vorm van hulp geven die juist de echte mens overslaat, die zegt: jij bent alleen maar iemand die iets te kort komt, hier en nou niet meer zeuren. Ik zeg niet dat u dat doet maar er bestaat hulpverlening die helemaal de menselijke waardigheid niet dient.

Als ik b.v. bij zieken en stervenden ben en ik ben bij asielzoekers dan leer ik daar zelf heel veel uit, en dat is mijn doel, maar het is ook een doel om die persoon bij te staan als die naar zijn einde gaat. Of als ik bij de asielzoekers zit of de dakloze, dat ik daar een kopje koffie kan geven en dat ik ze gezelschap kan bieden. Dat werkt aan twee kanten.

Juist. En dus is op een bepaalde manier de gemeenschap het doel en niet alleen maar de ander te helpen. Het gaat mij erom dat je niet te snel het een maar het doel moet maken en het ander het middel. Het kopje koffie is niet om de asielzoeker een beter gevoel te geven, nee, op een bepaalde

manier is de relatie die zich uitdrukt in dat kopje koffie is zelf het belang. Dat is precies wat ik bedoel. Het gaat er dus niet om dat het een middel is om iets anders te doen.

Ik begrijp u heel goed maar het gaat er mij ook om dat, als je de leer van Christus volgt, dat je, die twee dingen zie je ook duidelijk in de bijbel, die twee dingen moet je ook bij jezelf herkennen en toepassen.

Ja zeker, we moeten wel onze handen uit de mouwen steken.

Misschien nog tijd voor één vraag?

Je hebt het in je uitleg af en toe gegeven van samen, maar hoe staat de kerk over dat je in het ik-tijdperk zit naar het samen-tijdperk. Hoe is de kerk daarmee bezig?

De kerk is een plaats dat wij leren dat wij van elkaar zijn, zou ik zeggen. En dat dat iets te maken heeft met dat wij van God zijn. Dus gemeenschap is fundamenteel. Niet de gemeenschap zoals je bij elkaar komt maar uiteindelijk de gemeenschap van alle mensen met elkaar. Daarom is het probleem van de vluchtelingen wat van buiten komt, dat is ons probleem. Waarom? Omdat die vluchteling ook van ons is. Niet omdat ik eerst iemand ben dan denk ik: nou, wat zal ik vandaag eens gaan doen, ik heb wel zin om iemand te helpen en dan ga ik iemand helpen. Nee, zo is het niet. Verbinding gaat vóór engagement. Engagement is een reactie op de verbinding die er al is, en, zegt dan de Christelijke traditie, dat laat zien dat mensen beeld van God zijn nl. dat wij van elkaar zijn, dat wij leven van de liefde in deze zin. Omdat we elkaar liefde geven en van elkaar liefde ontvangen. Dat is wat ons leven mogelijk maakt. Dus in deze zin is de kerk van de gemeenschap. Maar in die gemeenschap zitten individuele mensen die ook allemaal hun recht moeten krijgen en dat is denk ik het delicate evenwicht van een van de mooie kanten van de Christelijke traditie. Wat niet zegt: nou, als die gemeenschap zo belangrijk is, doe dan wat die gemeenschap wil. Nee, uiteindelijk mag je er ook als individu blijven staan, juist ten dienste van de gemeenschap. Eigenlijk is de gedachte: als jij helemaal wordt wie je in maximale zin kunt zijn is dat voor de gemeenschap het beste. Wij kunnen dus elkaar helpen door helemaal te zijn wat wij zelf het beste kunnen. Dat is fundamenteel voor kerk zijn: wij kunnen dus elkaar iets geven wat wij nooit uit onszelf kunnen hebben. Ik zeg altijd: als ik wil weten wat het is om een begin twintigjarige vrouw te zijn dan moet ik met mijn dochter praten. Dat kan ikzelf niet weten. Ik moet dat leren van iemand anders. Dat gaat nooit over. Ik kan nooit zoveel van haar weten totdat ik weet: och ik heb jouw verhaal niet meer nodig want ik weet het nou zelf wel. Nee, altijd moet je dat de ander vragen. Dus om te weten wie we zelf zijn moeten we van de ander horen wie zij zijn, en dan pas weten we waar we staan. Het fundamentele van de gemeenschap van de kerk, en daarom is het dus niet zo: we hebben eerst individuele gelovigen en dan komen we gezellig bij elkaar, want het is leuker om met elkaar te zingen dan apart, zal ik maar zeggen. Gemeenschap is een onderdeel van waar het over gaat, gewoon van is. Zoals God met mensen verbonden is, zo zijn mensen met elkaar verbonden.

Kom en zie, en de weg zal je gewezen worden. Leer van die ander. Ga samen op weg dan gebeurt wellicht het goede. (Johannes)